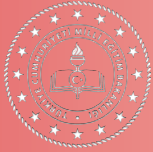
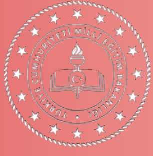
4.2. Fer’i Deliller

- Kur’an ve sünnet dışında ikinci derece kaynaklardan hüküm çıkarmak için kullanılan delillere **fer'i deliller** denir.

Fer'i Deliller

- İcma
- Kıyas
- Örf
- İstishâb
- İstihsan
- Sahabe Kavli
- Seddi Zerâî
- Şer'u men kablena
- Mesalih-i Mürsele

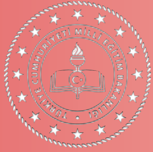

4.2.1. İcma

- Peygamberimizin vefatından sonra müçtehidlerin dinî bir konunun hükmü hakkında görüş birliği içinde olmalarıdır.

- Fıkıhta önemli bir delildir.

İcmanın gerçekleşmesi için müçtehidlerin görüş birliği ettiği konunun dinî bir konu olması, görüş birliğinin Peygamberimizin vefatından sonra olması, görüş birliği edenlerin Müslüman ve müçtehit olması gerekir.

- İcma ikiye ayrılır:

Sarih İcma

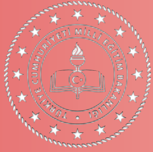
İcmaya konu olan dinî meselede, müçtehidlerin açıkça ve teker teker görüşlerini ortaya koymalarına denir.

Sükûti İcma

Bir müçtehit, bir grup müçtehit tarafından verilmiş dinî hükümden haberdar olduğunda susup aksine bir görüş belirtmezse bu davranış, o müçtehidin ortaya çıkan icmayı dolaylı yönden onayladığı anlamına gelir. Buna sükûti icma denir.

Dinî bir mesele üzerinde icma ederken Müçtehidlerin kitap, sünnet veya kıyas gibi bir delile dayanmaları gerekir. Buna **icmanın dayanağı** denir.

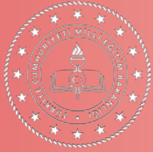
İcma, bazen manası açık ve kesin olan ayetin anlamını pekiştirmek için yapılır. Bazen de icma farklı anlamlara gelebilecek bir ayetin manasını sınırlayarak kesinleştirmek için yapılır.

4.2.2. Kıyas

- Kur'an, sünnet veya icmada hükmü bulunmayan meseleye, aralarındaki illet birliği sebebiyle bu kaynaklardan birinde yer alan meselenin hükmünü vermektir.

Örneğin, Kur'an ve hadislerde şarabın hükmü belirlendiği hâlde biranın hükmü belirlenmemiştir. Müçtehit biranın hükmünü belirleyebilmek için birayı şaraba kıyas etmektedir. Yapılan kıyaslama neticesinde sarhoşluk veren bütün alkollü maddeler haram sayılmıştır.

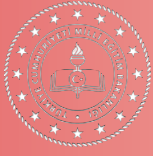

4.2.3. Sahabe Kavli

- Resulullah'ın (s.a.v.) ashabından nakledilen içtihadi görüş ve fıkhi fetvalardır.

- Dinin maksatlarını ve inceliklerini en iyi bilenler sahabilerdir. Bu yüzden verilen fıkhi hükümlerde sahabilerin görüşleri dikkate alınmalıdır.

Kitab, sünnet ve icmada hüküm bulunmadığı zaman Hanefi, Mâliki, Şâfiî, ve Hanbeli mezhebi fakihleri **"İlleti akıl ile bilinemeyecek hükümlerde sahabe kavli, kesin hüccettir."** demişlerdir.

4.2.4. İstihsan

- Müçtehidin özel bir delile veya sebebe dayanarak genel kuraldan ayrılıp özel bir hükmü tercih etmesidir.

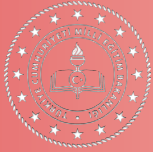
- İstihsan yönteminde müçtehit, genel hükümden özel bir hükmü istisna etmektedir.

Örneğin unutarak yiyip içen kimsenin orucunun bozulmaması istihsan yoluyla sabittir. Genel kurala göre orucun bozulması gerekir. Ancak Peygamberimiz *"Oruçlu iken unutarak yiyip içen kimse orucunu tamamlasın."* buyurmuştur. Ebû Hanîfe'nin "Bu hadis olmasaydı, kıyasa göre amel edip unutarak yiyip içenin orucunun bozulacağına hüküm verirdim." dediği nakledilir.

4.2.5. Mesâlih-i Mürsele

- Sözlükte mesâlih-i mürsele, herhangi bir kayda bağlanmayan maslahatlar anlamına gelmektedir.

- Mesalih-i mürsele, insanlara bir yarar sağlayan veya onlardan bir zararı uzaklaştıran ancak geçerli olup olmadığına dair delil bulunmayan maslahatlardır.

MASLAHATLAR

Mutaber Maslahatlar

Dinin, canın, aklın, neslin ve malın korunması gibi

Mülga Maslahatlar

Kumar oynatmak, tefecilik gibi

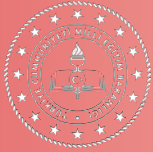
Mürsel Maslahatlar

Koruyucu hekimlik tedbirlerine başvurmak gibi

4.2.6. Örf

- Çoğunluğun veya bir toplumun benimseyip alışkanlık hâline getirdiği iyi ve faydalı şeylerdir.
- Dinî hükümlerin bir kısmında örf bir delil olarak kullanılmıştır.
- Hakkında nas olmayan birçok konuda örfe başvurulur.

Örneğin insanlar arasında yapılan sözleşmelerdeki belirsizliklerin açıklığa kavuşturulmasında, ücretlerin ve çalışma saatlerinin belirlenmesinde, kiralık evin masraflarının kime ait olduğunun belirlenmesinde, yeminlerin tespitinde, gerek toplumda ve gerekse aile içinde hak ve vazifelerin dağılımında örfe başvurulmaktadır.

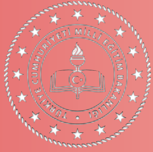

4.2.7. Sedd-i Zerâi

- Kötülüğe giden yolların kapatılmasıdır.

- Bazı fiiller aslında yasak olmadıkları hâlde kötülüğe götürdüğü için yasaklanır.

Örneğin balık avlamak aslında helal bir eylemdir. Fakat balık neslinin tükenmesine sebep oluyorsa bazı mevsimlerde balık avı yasaklanabilir.

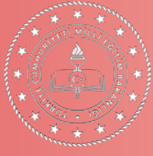

4.2.8. İstishâb

- Bir zamanda mevcut olan durumun değiştiğine dair delil bulunmadıkça hâlen varlığını koruduğuna hükmetmektir.

- Bir kişinin suçu ispat edilinceye kadar suçsuz olduğunun kabulü, kazanılmış haklarının korunması ve kesin olan bir şeyin şüphe ile ortadan kalkmayacağına hükmetmek, bu yöntem ile olmaktadır.

Örneğin kendisinden uzun süre haber alınamayan ve ölüp ölmediğine dair bilgi de bulunmayan kişinin kaybolmadan önce edindiği haklar korunur ve malı mirasçılarına dağıtılmaz.

4.2.9. Şer'u Men Kablena

- "Bizden öncekilerin şeriatı/ şeriatları" anlamına gelen şer'u men kablena tabiri, Hz. Muhammed'den (s.a.v.) önceki peygamberlere gönderilen dinî hükümler anlamındadır.

Örneğin, ortak mülkiyete konu olan malın dönüşümlü olarak kullanılması (mühâyee) hakkında önceki ilâhî dinlerdeki bir uygulamaya Kur'an'da atıf yapılmıştır. Bu hükmün geçerliliğini koruduğu belirtilmemekle birlikte yürürlükten kaldırıldığına dair de bir açıklama yoktur. Bazı fakihlere göre bu atıf mühâyeenin Müslümanlara da teşrî kılındığını gösterir.